

Микола КОРДОН,

директор Житомирського регіонально-наукового
центру з європейської та євроатлантичної
інтеграції України, кандидат історичних
наук, доцент кафедри історії України
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

Євроінтеграція – стратегічна мета України

Євроатлантичні прагнення України – стабільні, вони мають 25-річну історію. Ще в 1993 році Верховна Рада затвердила «Основні напрями зовнішньої політики України», в яких ішлося про членство України у загальноєвропейській структурі безпеки.

23 травня 2002 року Рада національної безпеки і оборони України прийняла політичне рішення щодо набуття Україною у перспективі повноправного членства в НАТО. Секретар Ради нацбезпеки заявив, що «подальше дотримання Україною політики позаблоковості або нейтралітету є безперспективним, а в деяких випадках нейтралітет може відігравати згубну для держави роль і бути шкідливим».

Про набуття Україною членства в Організації Північноатлантичного договору йдеться в Законі України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року. Членство в НАТО, євроатлантична інтеграція України, сказано в Законі, є одними з головних принципів гарантування її національної безпеки. У 2005 році Президент України Віктор Ющенко на підставі законодавчих актів, ухвалених попереднім керівництвом, проголосив набуття членства в НАТО кінцевою метою співробітництва України з Альянсом.

Але процес євроатлантичної інтеграції мав переривчастий характер. Для входження в НАТО базовим є консенсус політичних еліт. У нас його не було. Одні тягнули на Захід, інші – на Схід. Треті були за багатовекторність.

Чому країни Центральної, Східної Європи та Балтії почувають себе безпечно? Тому, що вони однозначно висловилися за вступ до НАТО та отримали гарантії національної безпеки. До НАТО вступили три пострадянські країни – Литва, Латвія, Естонія; колишні соціалістичні – Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина, Румунія, Болгарія, Албанія; три з колишньої соціалістичної Югославії – Словенія, Хорватія, Чорногорія. Польща, Чехія, Словаччина, Болгарія, Словенія, Хорватія, Чорногорія – слов'янські країни, Румунія і Болгарія – православні. Хочуть у НАТО православні Македонія, Грузія. Молдавія, слов'янська Боснія та Герцеговина.

В Україні частина політичної еліти проявляла дворушність. У країнах НАТО тримали свої рахунки, мали нерухомість, навчали дітей, відпочивали. Це – з одного боку. А з іншого – доводили, що НАТО – ворожа організація і нам туди – зась. Людей дуже довго лякали блоком НАТО. Україна завжди була далека від НАТО. Нас туди ніхто не брав. Рішення про входження в НАТО, копітку інформаційно-роз'яснювальну роботу як недостатньо актуальну відсували на колись. Доходило до трагікомедій. У 2003 році головним європейським і євроатлантичним «інтегратором» було призначено пана Азарова, тодішнього віце-прем'єра. Так він робив з точністю до навпаки, тягнув Україну на Схід.

Були зовнішні чинники, які гальмували євроатлантичний шлях України. Рішуче відсікала питання членства України в НАТО Німеччина. Для неї вступ туди України – доливання олії у вогонь. Вона не бажала цим дразнити Росію. Приблизно такою ж була позиція і Франції. На Бухарестському саміті НАТО в 2008 році Україні та Грузії не дали Плану дій щодо членства в НАТО (ПДЧ) – програми, спрямованої на підтримку країн-партнерів, які мають намір вступити до НАТО, досягти стандартів Альянсу і готуватися до майбутнього потенційного членства. На саміті було сказано, що Україна і Грузія колись стануть членами Альянсу. Оце «колись» – дуже дипломатичне слово. Нікого ні до чого не зобов'язує. Воно влаштовувало і українську еліту, зокрема, її антиатлантичну частину.

ПДЧ – підготовка до вступу. Це своєрідний курс навчання, а не перепустка до блоку. Хорватія й Албанія відповідно дев'ять і шість років знаходились у ПДЧ. Крім того, набуття і виконання ПДЧ ще не є гарантією вступу до Альянсу. Наприклад, Македонія бере участь у ПДЧ ще з 1999 року, але до складу НАТО її поки що не прийняли. Справа в тому, що всі рішення в НАТО приймаються тільки одностайно, консенсусом, а не більшістю голосів. Кожна країна – член НАТО має право вето. Це якраз видно на прикладі Македонії, проти вступу якої до Альянсу виступає Греція.

З 2002-го по 2010 рік діяв Індивідуальний план партнерства Україна – НАТО. Але в 2010 році тодішній Президент України В.Янукович своїм Указом ліквідував міжвідомчу комісію з питань підготовки України до вступу в НАТО. Водночас Київський апеляційний суд заборонив проведення референдуму з питання вступу України до Північноатлантичного альянсу. 1 липня 2010 року Верховна Рада прийняла Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». В ньому Україна задекларувала відмову від вступу до Альянсу й заявила про набуття позаблокового статусу.

Варто зазначити, що і в умовах проголошення позаблокового статусу та відмови від євроатлантичної інтеграції як стратегічної мети Україна продовжувала брати участь практично у всіх операціях та місіях під егідою НАТО.

Але позаблоковий статус не виправдав себе. Він виявився неефективним в забезпеченні держави від агресії Російської Федерації проти України, анексії нею Автономної Республіки Крим, ведення проти України так званої гібридної війни, постійного військового, політичного, економічного та інформаційного тиску.

Тому 23 грудня 2014 року Верховна Рада України конституційною більшістю в 303 голоси прибрала із законодавства норму про позаблоковість. Було ухвалено, що серед національних пріоритетів – набуття членства в Європейському Союзі та долучення до євроатлантичного безпекового простору. В законі мовиться про виконання критеріїв вступу до НАТО.

У зв'язку з цим прозвучали слова міністра закордонних справ РФ Сергія Лаврова про те, що рішення України відмовитися від позаблокового статусу є контрпродуктивним і нагнітає обстановку. А прем'єр-міністр Росії Дмитро Медведєв попередив: заявка про вступ до НАТО перетворює Україну на потенційного військового супротивника Росії. І це сказано після анексії Росією Криму...

В червні 2017 року Верховна Рада ухвалила Закон, у якому передбачено, що основні засади зовнішньої політики – поглиблення співпраці з Північноатлантичним альянсом задля набуття членства в цій організації. Стратегічна мета України – вступ до НАТО. Вирішувати це не повинна якась третя сила, а 29 країн НАТО і український народ.

У 2018 році Україна отримала статус аспіранта Північноатлантичного альянсу. Таким чином у Брюсселі офіційно визнали прагнення України отримати повноцінне членство в цій організації. Новий статус означає, що країна офіційно задекларувала свій інтерес у приєднанні до Альянсу, отримує запрошення приєднатися до інтенсифікованого діалогу з НАТО з питань членства та пов'язаних із ним реформ.

Замість ПДЧ Україна вже десять років виконує річні національні програми співробітництва Україна – НАТО. Ці програми дають змогу залучати експертну, технічну, фінансову допомогу країн-членів НАТО. Напрями співробітництва охоплюють як військові, так і невійськові сфери. В цих програмах Україна вирішує, що буде робити, щоб стати ближче до НАТО.

Україна – не прохач у НАТО, а рівноправний партнер. Вона бере участь майже у всіх програмах НАТО. Українська армія належить до найбоєздатніших на континенті, українські військовослужбовці присутні в Афганістані та Косові під егідою НАТО.

Україна не може нині відразу подавати заявку на вступ до НАТО. Це приблизно те саме, як учень третього класу скаже, що хоче одружитися. Для вступу є відповідні правила та підготовка. Вступ – це питання політичної волі

та реформ. Будуть успіхи внутрішні – будуть успіхи на міжнародній арені. У світі люблять сильних.

Нині на порядку денному стоять завдання: до 2020 року отримати План дій щодо членства в НАТО і привести Збройні Сили України до повної сумісності з арміями країн-членів НАТО. Набути усіх критеріїв, передбачених стандартами НАТО. За стандартами НАТО вже підготовлено 10 батальйонів, 25 рот Збройних Сил та понад 1400 інструкторів.

Особливе партнерство з НАТО – невід’ємна складова європейської інтеграції України. Реформи, які потрібні для членства в НАТО, майже повністю (на 95%) збігаються з реформами, необхідними для членства в Європейському Союзі. З 29 країн-членів НАТО 23 є одночасно членами ЄС, 22 – одночасно і членами НАТО.

Існує неформальне правило, що країна не може бути запрошена до Альянсу, якщо згідно з надійними соціологічними опитуваннями кількість противників членства значно перевищує кількість прихильників. Вступ потребує достатньої громадської підтримки. В НАТО вступають не країни, а суспільства. В колишніх соціалістичних країнах своє прагнення до НАТО продемонстрували політичні еліти, політичні лідери, а народ їх підтримав.

Найбільш позитивно ставляться до НАТО ті, хто більше про нього знає. Той, у кого інформованість про діяльність НАТО – нижча, ставляться до Альянсу більш негативно. Якщо в Україні в 2013 році вступ до НАТО підтримували лише 16% населення, то нині – вже 59%. Соціологічні дослідження свідчать, що вступ України в НАТО має значну підтримку серед європейців – 58%.

Найбільше несприйняття НАТО – в південно-східному регіоні України, який знаходився в інформаційному полі Росії. НАТО – це не лише військовий блок. Насправді це – об’єднання країн, які сповідують демократичні стандарти, мають розумну організацію суспільства, привабливий інвестиційний клімат, є вільними.

У будь-якій ситуації гарантувати безпеку будь-якої держави у складі військово-політичного блоку завжди краще, ніж наодинці. Можна буде

витрачати менше коштів на оборону. Нейтральний статус дорого коштує. Член НАТО Угорщина на оборону витрачає у рази менше, ніж нейтральна Швеція. Нейтральна Бельгія у двох світових війнах була окупована.

НАТО продовжує концепцію «єдиного європейського дому» – спільної політики в економічній, гуманітарній, соціальній та оборонній сферах. Є сподівання, що входження України у єдиний простір колективної безпеки може надати їй гарантії безпеки та змусить Росію дати Україні спокій. Тому набуття членства в НАТО – стратегічна мета України.